

ВИСЛОВЛЕННЯ РОЗПОВІДНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В УСНОМУ МОВЛЕННІ НОСІЇВ ЗАХІДНОПОЛІСЬКОГО ДІАЛЕКТУ: СПЕЦІАЛІЗОВАНІ Й ТРАНСПОНОВАНІ ВИЯВИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (52)

УДК 811.161.2'282.3(477.41/42)

DOI: 10.24144/2663-6840/2024.2(52).74–81

Костусяк Д. Висловлення розповідної модальності в усному мовленні носіїв західнополіського діалекту: спеціалізовані й транспоновані вияви; кількість бібліографічних джерел – 17; мова українська.

Анотація. Актуальність порушеної в статті проблеми зумовлена потребою дослідження усного мовлення діалектоносіїв Західного Полісся в аспекті модального різноманіття. Відповідно до окресленої мети й завдань у праці визначено модальну своєрідність розповідних висловлень західнополіських говірок; схарактеризовано центральні морфологічні засоби, які беруть участь у формуванні висловлень стверджувального та заперечного модального плану, проаналізовано їх у зіставленні з літературним стандартом; визначено функційний потенціал транспонованих одиниць, засвідчених у моделюванні стверджувальних і заперечних висловлень, зацентовано увагу на комунікативних умовах їхнього вживання. З'ясовано, що в західнополіському говірковому матеріалі розповідні висловлення становлять поширений комунікативний тип. Розповідне модальне значення реалізують членовані й нечленовані синтаксичні одиниці стверджувального й заперечного змісту. У членованих конструкціях головну роль відіграє часова ознака предиката, відповідно до спеціалізованого вияву якої інтерпретовані дії, процеси чи стани збігаються чи не збігаються з моментом мовлення. Окрім первинних, засвідчені й вторинні (транспоновані) формальні засоби, зокрема такі, що передають минулі дії за допомогою репрезентантів, закріплених за іншими часовими характеристиками. Значне морфологічне розмаїття притаманне нечленованим синтаксичним одиницям, серед яких виявляють непродуктивність літературні маркери, натомість домінують вузькорегіональні службові одиниці чи їхні функційні еквіваленти. Важливу роль у реалізації авторських інтенцій виконують редульовані форми та висловлення іншого модального плану, зокрема питальні. У дібраних із діалектного мовлення конструкціях представлено імпліцитне маркування негації, пов'язане з деякими усталеними сполуками, зокрема й такими, що вульгаризують мовлення, надають йому розкутості та експресії.

Ключові слова: західнополіський діалект, синтаксис, розповідна модальність, ствердження, заперечення, негатор, висловлення, предикат.

Формулювання проблеми. У розвитку сучасної лінгвоукраїністики чільне місце посідають праці, присвячені дослідженню західнополіського говіркового матеріалу. Його різноаспектна параметризація, опис діалектних одиниць у зіставленні з кодифікованими літературними відповідниками, їхнє функціонування в художніх і фольклорних текстах знайшли віддзеркалення в багатьох наукових студіях, що випрозорюють переважно фонетичну, лексичну, дериваційну та морфологічну своєрідність мовлення окресленого ареалу, меншою мірою – його синтаксичну організацію.

Аналіз досліджень. Заслугує поцінування низка праць, присвячених визначенню ролі типових для західнополіських говірок лінгвальних елементів у творах українських письменників, зокрема В. Лиса. Сформувавши на основі його роману корпус фактичного матеріалу, Р. Зінчук схарактеризувала морфологічні ознаки живомовних форм змінних частин мови й зацентовувала на морфемному складі прислівників [Зінчук 2020]. І. Дружук, скориставшись порівняльним методом, проаналізувала фонетичні діалектизми в художній прозі В. Лиса та сучасній згоранській говірці (с. Згорани Ковельського району Волинської області) [Дружук 2018]. Різномірневі (фонетичні, лексичні, морфологічні та синтаксичні) говіркові елементи західнополіського ареалу й закономірності їхнього використання в сучасному художньому тексті знайшли віддзеркалення в монографії Ю. Громика та А. Яворсько-

го [Громик Яворський, 2022, с. 29–169]. Узявши до уваги художні тексти, словники та фрагменти усного мовлення, М. Ткачук зацентовувала на діалектно-літературній взаємодії, окреслила фактори, що визначають цей взаємовплив, та основні його механізми [Ткачук 2022]. Неодноразово науковці обирали фактичним матеріалом фольклорні джерела. Зокрема, Н. Данилюк систематизувала й схарактеризувала фонетично-орфоепічні риси діалектизмів волинсько-поліських та волинсько-подільських говірок в українських народних піснях, записаних у межах нинішньої Волинської та Рівненської областей [Данилюк 2023]. Ю. Грицевич, проаналізувавши місцеві фольклорні тексти, з'ясував особливості західнополіських говірок [Грицевич 2022]. Вагому цінність убачаємо в працях, присвячених дослідженню діалектного матеріалу, дібраного на основі укладених питальників чи усного зв'язного мовлення респондентів. Така джерельна база послугувала підґрунтям для системного опису українських говірок різних частин Західного Полісся [Аркушин 2014; Аркушин 2022], поліської говірки с. Липне [Громик 2023], фонетичного рівня волинсько-поліських говірок [Дружук 2023], словотвірних моделей прізвиськ [Productive 2024] та ін. Попри наявність значної кількості праць, найменш дослідженням залишається синтаксичний рівень говіркового матеріалу Західного Полісся. Порушене питання виаскрив Ю. Грицевич, який, скориставшись записами фольклорних джерел, схаракте-

ризував діалектні риси словосполучень і різних за структурою реченнєвих конструкцій, притаманних вказаному ареалу [Грицевич 2022a]. Усне діалектне мовлення послуговувало основою для дослідження граматичної організації керованих членів речення в західнополіському діалектному просторі [Костусяк 2024]. Попри це говірковий синтаксичний рівень досі залишається одним із найменш опрацьованих, а низка пов'язаних із його вивченням проблем не претендує на статус остаточно розв'язаних. Зокрема, поза увагою науковців перебуває вивчення зв'язних діалектних текстів в аспекті їхньої модального різноманіття. Принагідно зазначимо, що проблема модальності не нова в сучасній лінгвістиці, проте зазвичай її опрацьовують на матеріалі художніх творів та газетної публіцистики [Костусяк 2013; Костусяк 2014; Шиць 2014], натомість усне мовлення діалектоносіїв Західного Полісся поки не схарактеризоване в такому аспекті, що й визначає *актуальність* порушеного питання.

Мета статті, завдання. Метою статті передбачено окреслити модальну своєрідність розповідних висловлень західнополіських говірок, зацентрувати увагу на спеціалізованих і вторинних маркерах та комунікативних умовах їхнього вживання. До головних завдань праці зараховуємо: 1) опис найпродуктивніших модальних типів розповідних конструкцій, засвідчених у зв'язному мовленні респондентів Західного Полісся; 2) визначення центральних морфологічних засобів, які беруть участь у формуванні висловлень стверджувального та заперечного модального плану, їхній аналіз у зіставленні з літературним стандартом; 3) з'ясування функційного потенціалу транспонованих одиниць, засвідчених у моделюванні стверджувальних і заперечних висловлень, характерних для досліджуваного говіркового матеріалу.

Методи та методика дослідження. На реалізацію мети й основних завдань статті скеровані такі методи: *описовий*, призначення якого – виявити, систематизувати й схарактеризувати основні модальні типи розповідних висловлень, притаманних західнополіському діалекту; *комплексного аналізу*, що дав змогу визначити й проаналізувати різні з огляду на рівневу організацію мови одиниці, які впливають на формування модального різновиду конструкцій; *контекстуального аналізу*, скерованого на вияв комунікативних умов функціонування дібраних висловлень; *порівняльного аналізу*, що посприяв з'ясуванню відмінностей між засобами реалізації розповідної модальності в західнополіському говірковому мовленні і літературній мові.

Для визначення модальної своєрідності конструкцій, дібраних із діалектного мовлення респондентів Західного Полісся, скористаємося збірниками говіркових зв'язних текстів, які уклав Г. Аркушин [ГзП; ГзВП; ГзБ]. Солідаризуємо з міркуваннями науковця про важливість такого корпусу фактичного матеріалу: «Якщо давніші різні мовні рівні досліджували переважно за допомогою складених питальників-програм, то тепер такі фіксації слід вважати неповними, адже усі тонкощі мови можна

розкрити лише у спонтанному мовленні, коли дослідник ставить щонайменше запитань. І якщо лексику та семантику чи й словотвір ще можна уточнювати за допомогою докладно розробленої програми, то морфологічні та синтаксичні особливості простежуємо лише у зв'язній розповіді. Без сумніву, діалектний текст – це цінне джерело для різних студій, за допомогою якого іноді виявляємо такі особливості мовлення, яких не можна помітити під час записування матеріалів за програмою-питальником» [Аркушин 2010, с. 17].

Виклад основного матеріалу. У науковій парадигмі, аналізуючи різні за функційними параметрами висловлення, науковці часто вважають за потрібне диференціювати їх з огляду на об'єктивність та суб'єктивність. Ми схилиємося до думки про те, що модальні характеристики будь-яких конструкцій виявляють тільки суб'єктивний характер, хоч і здатні передати не тільки ірреальну, а й реальну інформацію. Свої міркування обґрунтуємо особливостями модальності, яку потрібно розглядати тільки в площині мовлення, тобто активної комунікації, зорієнтованої на специфіку інтерпретації респондентом певного фрагмента дійсності. Поза сумнівом, мовець повідомляє про щось, керуючись власним баченням тієї чи тієї ситуації, часто планує реалізувати певні інтенції, вплинувши на співрозмовника, тобто сповідує відповідну комунікативну мету. Опрацьований джерельний корпус дає змогу стверджувати, що в усних розповідях діалектоносіїв домінують висловлення розповідної модальності, за допомогою яких респондент зазвичай інформує про минулі події, процеси, стани чи такі, що відбуваються в момент мовлення або частково виходять поза його межі й виражені предикатами теперішнього часу з позачасовим значенням. Головними формальними показниками вказаних модальних значень слугують прості дієслівні предикати відповідного часу чи складені, у яких темпоральний зміст реалізують дієслівні зв'язки, наприклад: / *m^{tu}e'n'ep' m^{tu}exn'ika vs'o' rob'im a mi vruč'nuju vs'o' rob'li'i / vs'o' //* (ГзБ, с. 18); / *gribi' barVo' ja l'ubl'ju / i xudila / a zaraz vže davno ne xodila / ale i ja brala gribi' pravdivijie /* (ГзП, с. 24); / *ja: rodivim'sa tuta v sil'i / v kri'verb'i // ro... / b'edno mi gospodaryl'i / tam niba'gato // ja k'orovi' naslem / s'jali č'e's / znov' ot' potom zač'e'v' xoditi do š'koli / s'periu do' pol's'k'ij'i / pol's'k'ij'i š'koli // za' n'ij'a / zro'bil'i' uk'rajin's'ku š'kolu // xodiv' uk'rajin's'k'i š'koli / do uk'rajin's'k'oi š'koli //* (ГзП, с. 62); / *nu i ſhe nedokazav' ſčo z' malix l'kt' nu' potom xodilem do š'koli / skončilem š'kolu / zapisale'm's'a do š'koli v: o'lovavi' /* (ГзП, с. 62); / *vd'agalas'a v' tak'i' i'upki' / p'rostij'i' ſil'li' /* (ГзВП, с. 156); / *to tam bule / tak'ivo boğaç'i /* (ГзВП, с. 140); / *sa'ma ž'e' u'v'zara //* (ГзВП, с. 28); / *tanці бил'і хо'роши /* (ГзБ, с. 18).

Структури, головний компонент яких – ознакове слово майбутнього часу, репрезентують реально-ірреальний план, оскільки передавана ними інформація стосується дій, процесів, станів, що пере-

бувають в уяві мовця, наприклад: [То як мені пройти на трасу? Там дорога є?] / *йе!* / *йе!* / *хош'т'е кру'гом* (окреслила коло рукою) *а_будете йт'и* (показала пальцем) *і_там 'етайа* // (задумалась, опустивши голову) *ну 'бачитимете* / *не'ма 'хати ал'е до'рога йе* (рукою повела) *і ту'дима 'поїд'ит'е / дол'іноюу / дол'іноюу* (рукою в той бік) / *а_н'е / кру'гом* (повела рукою) *'можна* // ... *проїдете!* (ствердно кивнула) // (ГзБ, с. 24); // *хто мо'їу мо'л'тву з'натиме / того пес ни_кусатиме і гад ни_со'сатиме* // (ГзВП, с. 132); // *вже ми ни_будимо пере'ходити* // (ГзП, с. 62); / *о'цет старен'кому 'каже вуз'мете* // (ГзП, с. 232). Фрагменти з дієсловами майбутнього часу засвідчують, що в усній комунікації переважають недоконані складні та доконані прості форми. На складні дієслова недоконаного виду натрапляємо в берестейських і волинсько-поліських говірках.

Значне зацікавлення викликають висловлення, у яких простежуємо вторинні маркери вираження розповідної модальності. Зокрема, в усній комунікації респондентів Західного Полісся виявляємо членовані структури, що передають минулі дії за допомогою репрезентантів, закріплених за іншими часовими характеристиками. Наприклад: / *о* / (кивки головою) *кол'іс' танци / д'єст'в'ит'ел'но шо танци хо'роши / вес'ело 'било / на_роботу йдеш спод'вайем / з_роботи спод'вайут / на_пере'кур о'но 'с'адемо і_п'ес'н'і в_нас* (розвела руки) // (ГзБ, с. 18). Прислівниковий темпоральний модифікатор *кол'іс'* слугує маркером зарахування інтерпретованої інформації до минулого, хоч для вираження її використано дієслова теперішнього (*їдеш, спод'вайем, спод'вайут*) і майбутнього (*с'адемо*) часів. Аналогічне явище виявляємо й у говірках Волинського Полісся та Підляшшя: *там вс'о ле'жит'* // *і_борони' / і_п'луги' / і_о'дежа по_д'ва мис'аці ви'с'итиме на_шнурк'у / там й'її ніх'то ни_т'роне* // (ГзБ, с. 18); *йа / напри'м'ір / то 'теп'лоїу вуд'оїу 'перши рас спод'луш'чу / пот'ім та'коюу 'л'ім'н'у'їу во'доїу зал'ївайу і: / тими п'їурками зи_с'поду а на'верх 'чакко'їу / і_так 'дин на_д'ругий / 'дин на_д'ругий через_ніч побудут' / а_пот'ім 'кажду уд'ну у'собно т'реба* // (ГзП, с. 24–26) – виділені майбутні й теперішні форми маркують дію, що відбулася до моменту мовлення. Принагідно уточнимо, що вживані в таких контекстуальних умовах предикати майбутнього часу не варто вважати засобами експлікації ірреальності, вони передають реальний модальний план, бо інформують про дії, що вже відбулися. У формуванні висловлень розповідної модальності беруть участь мовні одиниці, функційно закріплені за спонукальними конструкціями. Ідеться про дієслова наказового способу, що втратили ознаки волюнтативності: / *а_наша 'мова не_розб'ереш* (розвела руки) / *не_розб'ери_пойми' йа'кайа* (розвела руки і знизала плечима, засміялася) / *хто йо'го з'наїе* / (ГзБ, с. 20).

У межах висловлень розповідної модальності розглядаємо конструкції, що реалізують стверджувальний та заперечний зміст й експліковані членованими та нечленованими конструкціями. Стверджувальними вважаємо побудови, у яких

немає заперечного негатора чи інших вторинних маркерів, що реалізують указаний відтінок. У корпусі фактичного матеріалу такі структури переважно членовані: // *тут чо'тири 'хати 'м'іл'к'і були* / (ГзВП, с. 466); / *йа ту'їу 'хату ку'нів* / (ГзП, с. 142); / *на_хутор'і 'церква 'била* (показує) // (ГзБ, с. 32). Специфічними комунікативними умовами обмежені нечленовані конструкції. Зазвичай їх уживають респонденти: 1) відповідаючи на чиесь запитання: / *то_в_нас було по_три с'ім'їі в_хати* // [То ви їх пускали?] / *ну ай'аг'же!* // (ГзВП, с. 374); [За німців у вас була школа?] / *да!* (кивнув головою) / *да* // (ГзБ, с. 66); [Чи розказували про сусідок, як одна все приходила позичати муку?] / *а'га* // *по'зич'ку'ма му'к'е* // (ГзВП, с. 212); 2) реагуючи на репліку співрозмовника: [До дружини Горося: Ну хто ж у вас в Новосьолках... в Грем'яче живе? По-якому говорять?] [Дружина Горося:] / *по-д'єр'є'в'енски' / по-'м'єсному* (засміялася) // *'м'єсний д'їал'єкт* // [До якої мови він ближчий?] / *до_ук'раїнської* // [Горось:] / *ну кан'єшно / до_ук'раїнської / да:* // (ГзБ, с. 66); [Марія:] / *ну_ї би'жит' по_тий бл'ащици ...* [Микола:] / *ай'ак'же / нада шо'б во'но сти'кало* // (ГзБ, с. 316); 3) підтверджуючи свій вислів: [Гречку сіяли?] / *а шо з_єр'єчки? / пик'лі о'гул'ник називав'с'а // та'ки п'ір'х о'гул'ник з_єр'єчки // то з'наїе... / йак_то було? // дужо говор'ити / то зап'л'онт'айес'а... // а'га!* / *о'гул'ник* // (ГзП, с. 172); *а_йа так / ме'не комису'вали' / в_запас'ному все / запас'ному / запас'ному / нас було д'єй'а'цот с'імди'с'ат чол'ов'їк // у'гу* // (ГзВП, с. 154).

Значне морфологічне розмаїття таких одиниць у різних ареалах Західного Полісся помітив Г. Аркушин. Науковець зазначив, що в досліджуваному діалектному просторі функціують літературна форма *так*, росіянізми *да, кан'єшно*, розмовні варіанти *ну, а'га, ай'аг'же* || *ай'ак'же* (крім того, ми виявили вимовлений протяжний варіант *а'йа:аг'же* та формально близький еквівалент *на'ай'аг'же*:

[У що ви вдягались колись до церкви?] / *о:ї!* / *золотко!* / *шо ми вд'а'гал'іс' / то те'пер на_шчоден' не_схо'тив_би того нало'жити* // *а'йа:аг'же!* / (ГзП, с. 210–212); // [І ваші батьки їхали?] / *на'ай'аг'же / вс'їх заб'їрали* // (ГзВП, с. 476)), *є'гу, а'ги, у'гу, а'беме, бо'даї, бо'даї'же, бо'даїн'і, бо'даїшо, але* || *ал'є, та де, о й:а:, о, о-во-'во, чом, чом не* || *чом н'є* (нам трапився варіант *ч'о н'є* (див. приклад далі)), зокрема й питальні *чом н'ї?, чом не'ма?, а де ж?, у берестейських і пінських говірках не'вже?* || *не'вже н'є?*, а також підсумкові стверджувальні речення на зразок *о'так-то, ота'ке 'д'їло, хвалити 'Бога* та ін. За спостереженнями дослідника, частина з них може зазнавати редуплікації чи вживатися в поєднанні із підсилювальними частками [Аркушин 2010, с. 18–20]. Додамо, що в усних розповідях той самий респондент може послуговуватися різними мовними одиницями зі стверджувальною семантикою: // *ка'ж'у йа з'наїу ви ста'ри гарас'їмец'* / *а_він 'каж'є да / а_йа йо'му каж'є'у // а_ві з'нали гал'у'на? / а_нас по'гул'їчному ка'зали гал'у'ни / 'баба була 'гал'а и_так гал'у'ни / гал'у'ни // каж'є'у а_гал'у'на ви з'нали ганд'рїйа? / ну да / ч'о н'є // ну*

то йа його доч "ка // (сміється) / ага // (ГзП, с. 332); [Комина не закривали?]/ **чом чом** // і той робили / робили // тойе з'робл'ат // **так так так!** / (ГзП, с. 164); [На свекруху ви зразу стали казати «мамо»?] / **мамо** / **мамо** / **а'йак'же** / **так** / **так** / (ГзП, с. 356); [Чи були жінки, які могли одобрати молоко в корови?]/ **о'ї!** / **то бодай!** / **йїдни в нас** **шо одобрали молоко** / **то знов зло'ви'ли** **жабу** / **за то** **ногу одри'зали** **чимс' там** / **одбили** / **то була** **ка'л'ка** / [То жабі одбили ногу?]/ **так так** / **жаба чи шо во'но було** / (обтерла губу) (ГзВП, с. 200); // **ої** **йак же** **во'на ска'зала?** // **ни з'найу** // **ни з'найу** // [Може, Косачі?]/ **о!** / **о_во_во!** / **о_во_во** / (ГзВП, с. 290); [Теле?]/ **да/во_во_во** (підтвердила вказівним пальцем) / [Поросе?]/ **во_во** (підтверджує) / **во_во_во** / (ГзБ, с. 250). Слугуючи реакцією на запитання чи реплікою розповідної модальності, стверджувальні нечленовані висловлення часто функціонують поряд із близькими за змістом, зазвичай інформативно емнішими членованим синтаксичним одиницям, які перебувають в препозиції чи постпозиції щодо них, пор.: [Дівкою ви ходили на вечорки?]/ **ходила** // **а'йак'же** // (ГзВП, с. 376) і [То ваша хата?]/ **так!** / **то вже йа сам с'тавив** // (ГзП, с. 142). Іноді мовець поспіль вживає кілька однакових чи різних стверджувальних конструкцій, що посилює достовірність інформації, пор.: / **ш'тири класи кончила** / **шо_ж то** **образован'їє?** // [Ну, штири класи тоже...]/ **да/да** (підтвердила головою) / **ш'тири класи кончила** / (ГзБ, с. 30) і **бат'ко йде** **в'итише** **к'вита** // **ше** **пос'ла** **ни'си** **про'до'ужувати** **його** // **видро** **йагот** **ше зані'си** // **так!** / **ага!** / (ГзВП, с. 392).

Своєрідний комунікативно-прагматичний потенціал реалізують членовані й нечленовані конструкції, що мають питальну інтонацію, проте слугують засобом ствердження чогось. Висловлення такого зразка часто надають оповіді імпульсивності. Окрім зазначених у статті Г. Аркушина нечленованих конструкцій **чом н'ї?**, **чом не'ма?**, **а де ж?**, **не'вже?** || **не'вже не'е?** [Аркушин 2010, с. 19–20], виявляємо й інші близькі за звучанням одиниці. Такий самий функційний потенціал виявляють деякі висловлення членованого різновиду. Пор.: [А вас понімають?]/ **о!** / **чом н'ї?!** / **пон'їмайут** // (ГзП, с. 202); [А на бабках хліб пекли?]/ **а чом не'е?** / **на бап'ках то йак на бап'ках** / **пекл'ї** **ї на бап'ках** / (ГзП, с. 334); [А ви самі хоч їсте вугрів?]/ **то_ш** / **йак'шо са'ми зловл'ат'** / **от син ч'ї хто зловит'** / **то_ї са'ми йїмо** / **чом не'е?** // (ГзВП, с. 72); [Палили куделю?]/ **пал'или** **ї пудб'вали** / **чому не'е?** / (ГзБ, с. 484); / **йак'шо л'е'жал'о** (показує рукою донизу) **на до'рози по до'рози** **йак** **йїхал'и** / **то_ї** **вз'ал'и** / **чому_ж не'е?** / **вз'ал'и** / (ГзБ, с. 226) і [А куделю хіба вам не підпалювали?]/ **чом не пудпал'ували?** / **о:** / **не_рас' спал'ат'** (засміялася) / **пал'или** **ї кудел'у'** / (ГзБ, с. 438); / **то чом не_памен'тайе?** / **вс'ї памен'тайут** // (ГзП, с. 226).

Модальності корелят висловлень стверджувальної модальності – заперечні конструкції, які зазвичай поділяють на загальнозаперечні й частковозаперечні. Перші містять негатор перед предика-

том, другі – перед будь-яким іншим членом речення за умови його відсутності перед головним членом речення. Такий поділ прийнято пов'язувати з членованими синтаксичними одиницями, які розлого представлені й у зв'язному мовленні жителів Західного Полісся. Головну роль у вираженні негачії в загальнозаперечних висловленнях відіграє заперечна частка **не**, представлена варіантами **н'е**, **не'**, **ни**, **н'ї** (на території Берестейщини), а також предикат **не'ма** || **нима** || **н'їма**: / **там н'їкого не_було** **тм'ко** **но ха'з'айка** **ї_то с_поламанойу** **ру'койу** / (ГзБ, с. 102); / (довіриливо) **у_нас** **у д'єр'євн'ї** **н'е_било** / **ц'еркви** / **не_било** (покрутила головою) / (ГзБ, с. 32); / **к'едис'** **пудмуровк'ї** **не_било** / (ГзП, с. 136); / **на_благо'в'єшчан'є** **п'туха** **гнизда** **не_в'їє** / **д'ївка** **ко'си** **н'є_пл'єц'є** // (ГзП, с. 22); // **а_в_нас** **так** **не'** **кажут** / (ГзВП, с. 374); / **а_пос'л'ї** **ни_стало** **н'їчого** // (ГзБ, с. 44); [Які танці танцювали?]/ **от те'пер** **так** **ни_мн'їйут** **танц'увати** / (ГзВП, с. 326); / **багато** **кур'ов** **ни_було** / **бо** **п'шец'єж** **кол'хозу'** **в_нас** **не'** **було** / (ГзП, с. 26); / **йа** **н'їкаг'да** **н'ї_об'їжалас'** // (ГзП, с. 530); / **на'роду** **не'ма** // (ГзБ, с. 44); / **а_ни'кого** **нима:!** / (ГзП, с. 484); // **н'їма** **н'їчого!** / (сміється) / (ГзП, с. 108); / **та** **вже** **н'їма** **н'їкого** **з_йїхн'ойі** **сим'її** // (ГзП, с. 118). Часто в межах загальнозаперечних синтаксичних одиниць функціонують синтетично чи аналітично оформлені негатори, які водночас реалізують частковозаперечний зміст, що в комплексі посилює заперечення інтерпретованої респондентом інформації: **н'їчого** **не_дер'жу** / **н'ї** **кур'єї** **н'ї сви'ней** // (ГзБ, с. 46); // **село** **в'єл'їке** (помах) **ал'є** **н'їкого** **не'ма** **вже** **в_тем** **сел'ї** / (ГзБ, с. 42). Серед негаторів трапляються полонізми й росіянізми, пор.: / **да_тут** **н'їц** **не_роб'їц'а** **н'їц** (нерозбірливо) / (ГзБ, с. 40) і / **а'н'їкаг'да** **не_д'умаю** / **йак** **ми** **там** **т'ашко** **в_ха'з'айк'ї** / **де** **йа** **на_роботи** // (ГзБ, 106).

Групу загальнозаперечних висловлень формують нечленовані синтаксичні одиниці, що в усній комунікації поліщуків зазвичай виконують роль засобів вираження заперечної відповіді на запитання. У сфері маркерів вказаної функції рідко перебуває частка **ні**, характерна для літературної мови. Незначні її вкраплення простежуємо в мовленні жителів Берестейщини, Підляшшя й Волинського Полісся: [А куделі підпалювали?]/ **н'ї** / **не_па'л'їл'ї** (заперечно покрутила головою) / (ГзБ, с. 124); [Вона стара була?]/ **н'ї** / **тайа_о** **шо то'н'їру** **їє** // (ГзП, с. 178); [А за які кошти будують? Чи самі збирали?]/ **н'ї!** (повернулася вбік, покрутивши головою) / (ГзВП, с. 450). До поширених фонетичних варіантів належить **н'є**, редульковані форми якого надають висловленню безапелятивної переконливості, категоричності. Такого самого комунікативно-прагматичного ефекту досягнуто, коли зміст нечленованої конструкції укладено за допомогою загальнозаперечної членованої речення. Наприклад: [У вас так само говорять, як і в Чорнижі?]/ **Ж** / **н'є** (ГзВП, с. 374); [А хату то вони самі побудували?]/ **н'є** / **н'є** / **н'є** / (ГзВП, с. 466); [А тут моглиць немає?]/ **н'є_н'є_н'є** (доторкнулася до скроні) // (ГзБ, с. 26); [Чи всі місцеві живуть у селі?]/ **н'є!** / **н'є!** /

н'е! / *н'е* / *н'е*: / (ГзП, с. 24); [Чи всі повернулися?] / *н'е* / *багато не вернуло* / *багато не вернуло* // (ГзВП, с. 78); [Спідницю собі самі ткали?] / *н'е* / *вже йа ни ткала* / ... / *н'е* / *н'е* / *н'е* / *н'е* / *зорами н'е* // (ГзВП, с. 96); [А в углах щось знайшли?] / *н'е*: / *н'е* / *не найшли* // (ГзП, с. 138); [Автобус приїжджає до вас у село?] / *н'е* / (покрутила головою) / *н'е* / *н'е* / *н'е* / *ніг'д'е* / *н'е* / *йез'д'ит* / (ГзБ, с. 24). Іноді трапляються різні варіанти нечленованих конструкцій заперечного модального плану в межах висловлень того самого діалектоносія: [Ви ходили в школу?] / *а не ходола дорожен'к'ї* // *н'е!* / *н'е!* / *н'е!* / *н'е!* / *не ходола* / *їде* / *н'оч'ка* / *ї пувде* / *н'оч'ка* / *не була* // *н'е* // ... / *н'ї* / *н'ї* / *не ходола* / *ї'ра* / *зочку* / *ї'н'ї* / *чого* / *не*: / *не ходола* / *н'е* / *дитенко* / *н'е* // (ГзВП, с. 184). Порівняно з проаналізованими синтаксичними одиницями, меншу категоричність у вираженні заперечення виявляють нечленовані структури, супроводжувані стверджувальними членованими побудовами: [Зразу тут ви жили?] / *н'е* / *т'рошки дал'ї* // (ГзВП, с. 42); [А коли в комору вели молодих?] / *н'е* / *н'е* / *вже молодийе* / *їш'л'ї* / *то'ди* / *вже* / *де там* / *з'найут* / *с'пат'ї* / *ну* // (ГзП, с. 430). Окрім форм *н'ї* || *н'е*, незначна продуктивність характерна для варіантів *н'ї'* || *н'ї'* || *н'ї'*, а також *ни*, представлених у берестейських і підляських говірках: [То мурована хата?] / *н'ї'* / *н'ї'* / *дереул'ана* / *дереул'ана* // (ГзП, с. 142); [В Україні є така. Але чого ви казак, мені цікаво? Чоловік ваш не приїжджий?] / *н'ї'* / *н'ї'* / *н'е* (заперечно покрутила головою) // *н'е* / *с'одней* / *д'єр'євн'ї* / (ГзБ, с. 166); [За те платили йому якось?] / *н'е!* / *н'е!* (заперечила рухами голови) / *не платили* // (ГзБ, с. 438); [То все приїжджі?] / *ни!* / *в'о* / *тутейши* / *пшеважн'є* / *л'уде* / *в'о* / *тутейши*... / (ГзП, с. 168); [Гілки втикали в коровай?] / *ни* / *то* / *пшеважн'є* / *та'ко* / *е* / *вти'кал'ї* / *с'оламку* / *та'куйу* (нерозбірливо) / (ГзП, с. 186).

Іноді натрапляємо на структури, які хоч і не мають формально вираженого негатора, проте за семантикою виявляють стосунок до висловлень загальнозаперечного модального плану, що доводять певні трансформації, пор.: [А чи хтось бачив русалку?] / *хто там* / *їй'ї* / *бачив* / *де!* / *хто там* / *їй'ї* / *бачив* / (ГзВП, с. 484) і *Ніхто її не бачив*; [В Бузі є риба?] / *а хто там* / *дивит'я*: *а на* / *туйу* / *рибу!* / (ГзВП, с. 88) і *Ніхто не дивиться на ту рибу*. У дібраних із діалектного мовлення конструкціях імпліцитне маркування негачії пов'язане зі сполуками *хто там*, *а хто там*, які відповідають заперечному займеннику *ніхто* й функціують у конструкціях із заперечною часткою перед предикатом.

Прихований заперечний зміст притаманний деяким усталеним сполукам, зокрема: // *може* / *ї* / *перемєн'ї* / *лоса* / *ї* / *там* / *вж'є?* / *бог* / *їх* / *з'найє* / (ГзБ, с. 22); // *ну* / *а* / *заре* / *де* / *во* / *ни* / *жи* / *вут'?* / *Бог* / *їх* / *з'найє* / *дєс'у* / *пол'ичи* / *пєвно* / (ГзБ, с. 398); / *ї* / *Бог* / *ї'о* / *го* / *в'їдайє* / *ї* / *може* / *хто* / *с'тарих* / *бачив* // (ГзБ, с. 398); [Де взялися ваші озера?] / ... / *гос'п'от'* / *ї'о* / *го* / *з'найє* / (ГзВП, с. 136); [До якої мови ближча?] / *ої* / *гос'п'от'* / *ї'о* / *го* / *в'їдайє* (голову вбік) / *їа* / *не* / *з'найю* / (ГзБ, с. 170); [Помагало?] / ... / *гос'п'од'* / *ї'о* / *го* / *в'їдайє* // (ГзП, с. 378). Вони співвідносні із загальнозапе-

речними структурами на зразок *Я не знаю*. Акцентуючи на комунікативних умовах функціонування аналізованих висловлень, додамо, що респонденти використовують їх у відповідях на запитання співрозмовника, рідше – на власні запитання чи у своїх розповідях. Близькими за змістовими характеристиками є усталені сполуки, що вульгаризують мовлення й надають йому експресії: [А за що? Ви ж були в комітеті.] / *чорт'* / *матєра* / *з'найє* // (ГзБ, с. 370); [А чому так?] / *а чорт'* / *їх* / *з'найє!* // (ГзП, с. 168); [А. Єкатеринчук: А як ту мову в селі називають?] / *а чорт'* / *їх* / *з'найє!* / (ГзП, с. 168). До структур такого різновиду тяжіє низка інших реченнєвих побудов, у яких немає спеціалізованих маркерів, тобто наявне порушення формальної й змістової відповідності: [І зразу в Цумань?] / *да* / *де!* (заперечила головою) / *в* / *дн'ї* / *пропєт'ровс'к* / *с'танц'їя* / *м'єжє* / *вайа* // *о* / *дн'ї* / *пропєт'ровс'к* / (ГзВП, с. 476); [І ви ні разу не були там?] / *де?* / [В селі, де народилися] / *да* / *де!* / *н'є*: / (заперечила головою) (ГзВП, с. 476); [Вже не співає?] / *вже* / *н'є* // *де там* // (ГзП, с. 176). Окрім співвідносності з нечленованими заперечними побудовами, виділені мовні одиниці можуть бути елементом членованих речень. У такому разі вони не виконують ролі еквівалента заперечної частки *ні*, а слугують вторинним маркером компонента, вираженого повнозначною частиною мови й обов'язково супроводжуваного службовим негатором, пор.: [Був за це могорич?] / *де* / *там* / *дит'ам* / *могорич!* / (ГзП, с. 26) і *Дітям не давали могоричу*; / *но* / *їа* / *була* / *мала* / *ну* / *може* (показуючи на внучку) / *а* / *де* / *там* / *та'ка!* / *мєнша* / *була* // (ГзВП, с. 294) і *Я не мала стільки років* та ін.

Транспозицію в межах категорійних модальних значень реалізують питальні висловлення, що тяжіють до риторичних і за змістом співвідносні з розповідними заперечними конструкціями членованого різновиду, пор.: [Помагало?] / *а* / *їа* / *в'їдайю?* // (ГзП, с. 378); [А де краще говорять?] / *ну* / *їа* / *з'найю?* / (ГзП, с. 140); [Тоболи – велике село?] / *вє* / *лї* / *ке* / *сє* / *лє* / *то* / *бо* / *лє* // [Більше за Червища?] / *їа* / *з'найю?* / (ГзВП, с. 170) і *Я не знаю*. Вони надають мовленню розкнутості й безпосередності.

Висновки. Отже, у західнополіському говірковому матеріалі розповідні висловлення, представлені різними за структурою та змістовим наповненням конструкціями, становлять поширений комунікативний тип. Розповідне модальне значення реалізують членовані та нечленовані синтаксичні одиниці стверджувального й заперечного змісту. У членованих конструкціях головну роль відіграє часова ознака предиката, відповідно до спеціалізованого вияву якої інтерпретовані дії, процеси чи стани збігаються або не збігаються з моментом мовлення. Окрім первинних, засвідчені й вторинні (транспоновані) формальні засоби, зокрема такі, що передають минулі дії за допомогою репрезентантів, закріплених за іншими часовими характеристиками. Значне морфологічне розмаїття притаманне нечленованим синтаксичним одиницям, серед яких виявляють непродуктивність літературні маркери, натомість домінують вузькорегіональні службові одиниці чи їхні функційні еквіва-

ленти. Важливу роль у реалізації авторських інтенцій виконують редульговані форми та висловлення іншого модального плану, зокрема питальні. У дібраних із діалектного мовлення конструкціях представлено імпліцитне маркування негації, пов'язане з деякими усталеними сполуками, зокрема й такими,

що вульгаризують мовлення, надають йому розкутості та експресії.

Перспективою дослідження вважаємо комплексний опис інших за модальними характеристиками висловлень, засвічених у західнополіському говірковому матеріалі.

Література

1. Аркушин Г. Стверджувальні та заперечні західнополіські слова-речення. *Волинь – Житомирщина*. 2010. № 22 (2). С. 17–22. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2010_22\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2010_22(2)_4).
2. Аркушин Г. Народна лексика Західного Полісся: монографія. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. 236 с.
3. Аркушин Г. Українські говірки Підляшшя: сучасне усне мовлення. Луцьк: ФОП Іванюк В.П., 2022. 196 с.
4. Грицевич Ю. Діалектний компонент у фольклорних текстах із Західного Полісся: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 192 с.
5. Грицевич Ю. Синтаксичні особливості західнополіських говірок (на матеріалі фольклорних текстів). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33. Вип. 4. Ч. 1. С. 6–11.
6. Громик Ю. «Наша байка зусьом начча»: поліська говірка с. Липне: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 288 с.
7. Громик Ю., Яворський А. Поліські діалекти в сучасній художній літературі: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 304 с.
8. Данилюк Н. Діалектні одиниці в народнописаних текстах із Волині (фонетично-орфоепічний рівень). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2023. Вип. 2 (50). С. 148–154.
9. Дружук І. Фонетичні діалектизми в романі Володимира Лиса «Століття Якова» і їхні відповідники в згоранській говірці: порівняльний аспект. *Лінгвостилістичні студії*. 2018. Вип. 8. С. 77–86.
10. Дружук І. Фонетична система говірок Волинського Полісся: дис... д-ра філософії: 035 «Філологія». Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2023. 198 с.
11. Зінчук Р. Волинсько-поліська говірка в романі Володимира Лиса «Стара холера»: морфологічний рівень. *Лінгвостилістичні студії*. 2020. Вип. 12. С. 62–72.
12. Костусяк Д. Граматична організація керованих членів речення в західнополіському діалектному ареалі. *Вісник науки та освіти. (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»): журнал*. 2024. № 2(20). С. 149–165. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2\(20\)-149-165](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-149-165).
13. Костусяк Н. Категорія синтаксичної модальності та її графемна реалізація. *Лінгвістичні студії*. 2013. Вип. 26. С. 99–103.
14. Костусяк Н. Графемна структура категорії лексико-граматичної модальності. *Типологія та функції мовних одиниць*. 2014. № 1. С. 127–139.
15. Ткачук М. Західнополіський ареал і стандарт української літературної мови: чинники та механізми взаємодії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. № 2 (32). С. 76–84.
16. Шиць А. Висловлення нечленованого різновиду як засоби експлікації заперечної модальності. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2014. Вип. 11. С. 163–167.
17. Shulska N., Kostusiak N., Kostusiak D., Zinchuk R., Rudianyn I., Vilchynska T., Bachynska H., Verbovetska O., Svystun N., Savchyn T. Productive Word-Forming Models of Surnames in Dialect Speech: Suffix Derivatives, Their Contextual Appearances and Historical Interpretation. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14, Issue 1, Spec. Issue XLI. P. 87–94. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140141/papers/A_14.pdf.

Джерела

1. ГзП – Аркушин Г. Голоси з Підляшшя: тексти. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 534 с.
2. ГзВП – Аркушин Г. Голоси з Волинського Полісся (Тексти). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. 542 с. + 2 електрон. опт. диски (DVD).
3. ГзБ – Аркушин Г. Голоси з Берестейщини (Тексти). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. 536 с.

References

1. Arkushyn H. (2010) Stverdzhivalni ta zaperechni zakhidnopoliski slova-rechennia [The Affirmation and Denial in Dialect of Western Polissya]. *Volyn – Zhytomyrshchyna*. № 22 (2). S. 17–22. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2010_22\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2010_22(2)_4) [in Ukrainian].
2. Arkushyn H. (2014) Narodna leksyka Zakhidnoho Polissia [Folk Vocabulary of Western Polissya]: monohrafiia. Lutsk : Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky. 236 s. [in Ukrainian].

3. Arkushyn H. (2022) *Ukrainski hovirky Pidliashshia: suchasne usne movlennia* [Ukrainian Dialects of Podlachia: Contemporary Spoken Language]. Lutsk: FOP Ivaniuk V.P. 196 s. [in Ukrainian].
4. Hrytsevych Yu. (2022) *Dialektnyi komponent u folklornykh tekstakh iz Zakhidnoho Polissia* [Dialectal Component in Folklore Texts from Western Polissya]: monohrafiia. Lutsk: Vezha-Druk. 192 s. [in Ukrainian].
5. Hrytsevych Yu. (2022a) *Syntaksychni osoblyvosti zakhidnopoliskykh hovirok (na materialy folklornykh tekstiv)* [Syntactic Features of Western Polissian Subdialects (Case Study of the Folklore Texts Material)]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*. T. 33. Vyp. 4. Ch. 1. S. 6–11 [in Ukrainian].
6. Hromyk Yu. (2023) «Nasha baika zusom nachcha»: poliska hovirka s. Lypne: [“Nasha Baika Zusom Nachcha”: Polissian Dialect of the Village of Lypne] monohrafiia. Lutsk : Vezha-Druk. 288 s. [in Ukrainian].
7. Hromyk Yu., Yavorskyi A. (2022) *Poliski dialekty v suchasni khudozhnii literaturi*: [Polissian Dialects in Contemporary Fiction]: monohrafiia. Lutsk: Vezha-Druk. 304 s. [in Ukrainian].
8. Danyliuk N. (2023) *Dialektni odyntsi v narodnypisennykh tekstakh iz Volyni (fonetychno-orfoepichnyi riven)* [Dialect Units in Folk Song Texts From Volyn (The Phonetic and Orthoepic Level)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Vyp. 2 (50). S. 148–154 [in Ukrainian].
9. Druzhuik I. (2018) *Fonetychni dialektyzmy v romani Volodymyra Lysa «Stolittia Yakova» i yikhni vidpovidnyky v zghoranskii hovirki: porivnialnyi aspekt* [Phonetic Dialecticisms in the Novel “The Century of Jacob” by Volodymyr Lys and their Equivalents in the Zgorian Dialect: Comparative Aspect]. *Linhvostylistychni studii*. Vyp. 8. S. 77–86 [in Ukrainian].
10. Druzhuik I. (2023) *Fonetychna systema hovirok Volynskoho Polissia* [Phonetic Dialect System of Volyn Polissya]. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 035 “Philology”. Lutsk: VNU im. Lesi Ukrainky. 198 s. [in Ukrainian].
11. Zinchuk R. (2020) *Volynsko-poliska hovirka v romani Volodymyra Lysa «Stara kholera»: morfolohichnyi riven* [Volyn-Polissian Dialect in Volodymyr Lys’s Novel “Old Cholera”: Morphological Level]. *Linhvostylistychni studii*. Vyp. 12. S. 62–72 [in Ukrainian].
12. Kostusiak D. (2024) *Hramatychna orhanizatsiia kerovanykh chleniv rechennia v zakhidnopoliskomu dialektomu areali* [Grammatical Organization of Governed Sentence Members in the West Polissian Dialect Area]. *Visnyk nauky ta osvity. (Serii «Filolohiia», Serii «Pedagogika», Serii «Sotsiologhiia», Serii «Kultura i mystetstvo», Serii «Istoriia ta arkeologhiia»): zhurnal*. №2(20). S. 149–165. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2\(20\)-149-165](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-149-165) [in Ukrainian].
13. Kostusiak N. (2013) *Katehoriia syntaksychnoi modalnosti ta yii hramemna realizatsiia* [The Category of Syntactic Modality and Its Grammatical Implementation]. *Linhvistychni studii*. Vyp. 26. S. 99–103 [in Ukrainian].
14. Kostusiak N. (2014) *Hramemna struktura katehori leksyko-hramatychnoi modalnosti* [The Structure of Gramemes of Lexical and Grammatical Modality Categories]. *Typolohiia ta funktsii movnykh odyntsi*. 2014. № 1. S. 127–139 [in Ukrainian].
15. Tkachuk M. (2022) *Zakhidnopoliskyi areal i standart ukrainskoi literaturnoi movy: chynnyky ta mekhanizmy vzaiemodii* [West Polissian Area and Standard of Ukrainian Literary Language: Factors and Mechanisms of Interaction]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. № 2 (32). S. 76–84 [in Ukrainian].
16. Shyts A. (2014) *Vyslovlennia nechlenovanoho riznovydu yak zasoby eksplikatsii zaperechnoi modalnosti* [Expressions of the Unarticulated Variety as Means of Explicating Negative Modality]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 10: Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy*. Vyp. 11. S. 163–167 [in Ukrainian].
17. Shulska N., Kostusiak N., Kostusiak D., Zinchuk R., Rudianyn I., Vilchynska T., Bachynska H., Verbovetska O., Svystun N., Savchyn T. (2024) *Productive Word-Forming Models of Surnames in Dialect Speech: Suffix Derivatives, Their Contextual Appearances and Historical Interpretation*. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 14, Issue 1, Spec. Issue XLI. P. 87–94. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140141/papers/A_14.pdf [in English].

Sources

1. HzP – Arkushyn H. (2007) *Holosy z Pidliashshia: teksty* [Voices from Pidlyashshya: Texts]. Lutsk: RVV «Vezha» Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky. 534 s. [in Ukrainian].
2. HzVP – Arkushyn H. (2010) *Holosy z Volynskoho Polissia (Teksty)* [Voices from Volyn Polissya (Texts)]. Lutsk: VNU im. Lesi Ukrainky. 542 s. + 2 elektron. opt. dysky (DVD) [in Ukrainian].
3. HzB – Arkushyn H. (2012) *Holosy z Beresteishchyny (Teksty)* [Voices from Brest Region (Texts)]. Lutsk: VNU im. Lesi Ukrainky. 536 s. [in Ukrainian].

EXPRESSION OF NARRATIVE MODALITY IN THE SPOKEN LANGUAGE OF SPEAKERS OF THE WESTERN POLISSIAN DIALECT: SPECIALIZED AND TRANSPOSED MANIFESTATION

Abstract. The relevance of the issue addressed in the article is determined by the need to study the spoken language of Western Polissian dialect speakers in terms of modal diversity. According to the outlined aim and tasks of the work, the

modal peculiarities of narrative expressions in Western Polissian dialects have been identified; the central morphological means involved in forming affirmations and negations have been characterized and analyzed in comparison with the literary standard; the functional potential of transposed units used in modeling affirmative and negative statements has been determined, with a focus on the communicative conditions of their usage. It has been established that narrative expressions are a prevalent communicative type in Western Polissian dialect material. Narrative modal meanings are realized through partitioned and unpartitioned syntactic units of affirmative and negative content. In partitioned constructions, the temporal feature of the predicate plays a key role, with actions, processes, or states being interpreted as either coinciding or not coinciding with the moment of speech according to the specialized manifestation. In addition to primary forms, secondary (transposed) formal means are also recorded, including those representing past actions through representatives assigned to other temporal characteristics. Significant morphological diversity is characteristic of unpartitioned syntactic units, where literary markers are found to be unproductive, whereas narrow-regional service units or their functional equivalents prevail. Reduplicated forms and expressions of other modal plans, including interrogative ones, play an important role in realizing authorial intentions. In the selected dialectal constructions, implicit marking of negation is present, associated with certain established phrases, including those that vulgarize speech, providing it with a relaxed and expressive quality.

Keywords: Western Polissian dialect, syntax, narrative modality, affirmation, negation, negator, expression, predicate.

© Костусяк Д., 2024 р.

Дмитро Костусяк – аспірант кафедри української мови та лінгводидактики Волинського національного університету імені Лесі Українки, Луцьк, Україна; Kostusiak.Dmytro2022@vnu; <https://orcid.org/0009-0000-2322-9981>

Dmytro Kostusiak – Postgraduate student of the Department of Ukrainian Language and Linguodidactics, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine; Kostusiak.Dmytro2022@vnu; <https://orcid.org/0009-0000-2322-9981>